

VU Research Portal

Politieke barrières op weg naar een sociale investeringsagenda

Vis, B.

published in

Beleid en Maatschappij
2012

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Vis, B. (2012). Politieke barrières op weg naar een sociale investeringsagenda. *Beleid en Maatschappij*, 39(3), 354-356.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Politieke barrières op de weg naar een sociale investeringsagenda

Barbara Vis*

Vandenbroucke en Hemerijck betogen dat de Europese Unie een gedeelde publieke, inhoudelijke doelstelling nodig heeft om het onderlinge vertrouwen te vergroten, en stellen dat deze doelstelling een sociale investeringsagenda kan, en zou moeten, zijn. Een sociale investeringsagenda is onder meer gericht op het investeren in het tot wasdom brengen van menselijk kapitaal vanaf het vroegst mogelijke moment, en zet daarom bijvoorbeeld in op hoge kwaliteit (publiek gefinancierde) kinderopvang, gedegen onderwijs en levenslang leren. Ook actief arbeidsmarktbeleid, zoals trainingen voor werklozen, passen in een sociale investeringsagenda. Hoewel Vandenbroucke en Hemerijck sociaal investeren duidelijk als een sociaaldemocratisch project zien, hoeft het dit zeker niet te zijn. De ideeën passen bijvoorbeeld ook uitstekend in een (progressief) liberale agenda, zeker omdat er onderzoek is dat laat zien dat het rendement van zulke investeringen positief is. Zo berekent Esping-Andersen (2009) op basis van de Deense situatie dat een subsidie van ruim € 70.000 voor vijf jaar voorschoolse opvang een rendement van niet minder dan 43 procent heeft.¹

Helaas is het bewerkstelligen van een sociale investeringsagenda niet eenvoudig en is de weg ernaartoe bezaaid met, vooral politieke, barrières. Op die barrières zal ik in deze bijdrage ingaan. De belangrijkste reden waarom sociaal investeren zo lastig is, is dat veel – wellicht zelfs alle – politieke besluiten op het terrein van de verzorgingsstaat *high-risk politics* zijn (Vis, 2010). In het geval van sociaal investeren heeft dit probleem twee componenten.

Ten eerste is sociaal investeren kostbaar. Vandenbroucke en Hemerijck stellen voor om de kosten te dekken door het tijdelijk (?) opschroeven van de hoogste belastingschijf – als crisissolidariteitsheffing – en door langer door te werken. Anders gezegd, snijden in bestaande programma's zoals de pensioenen en maatregelen nemen die sommige kiezers direct negatief raken, namelijk meer belasting betalen. Deze pijnlijke maatregelen zullen waarschijnlijk meer kosten in termen van stemmen dan dat zij opleveren. Mensen neigen namelijk tot verliesaversie, waardoor verliezen (de impopulaire maatregelen) ongeveer twee keer zo zwaar wegen als winsten (de opbrengst, in dit geval de sociale investering). Verliesaversie maakt het dus twee keer zo waarschijnlijk dat een partij wordt gestraft en stemmen verliest voor iets dat zij kiezers heeft aangedaan, dan dat zij wordt beloond en stemmen wint voor iets dat zij vóór hen heeft gedaan. Ervan uitgaande dat het binnenhalen van zo veel mogelijk stemmen een belangrijke drijfveer voor politieke partijen is, is de vraag wanneer een partij dit risico überhaupt neemt. Uit mijn onderzoek blijkt dat vooral sociaaleconomische verliezen cruciaal

* Dr. Barbara Vis is verbonden aan de afdeling Politicologie van de Vrije Universiteit Amsterdam. B.vis@vu.nl.

zijn (Vis, 2010): als het sociaaleconomisch slechter gaat, dat wil zeggen als partijen zich in een situatie van verlies bevinden, zijn zij genegen om het risico op stemverlies te nemen. Anders niet. Wat dat betreft zitten we met de crisis dus wel goed. Maar dit neemt niet weg dat de door Vandenbroucke en Hemerijck voorgestelde maatregelen om de sociale investeringen te kunnen bekostigen, partijen nog altijd (veel) stemmen kunnen kosten.

Indien politieke partijen toch zulke impopulaire maatregelen door willen voeren, moeten zij één of meer strategieën gebruiken om van de bijbehorende schuld af te komen. Deze strategie kan in theorie zo succesvol zijn dat een oorspronkelijk pijnpunt omgezet wordt in een stemmentrekker. Dit gebeurt echter vrijwel nooit.² Een mogelijke schuldontduikingsstrategie, die bijvoorbeeld door de partijen van het Lenteakkoord werd gehanteerd, is maatregelen die impopulair zijn bij de eigen kiezers af te wentelen op een andere partij onder het mom van: *daar* hadden wij niets mee te maken. Populairder maatregelen worden gelijktijdig aan de eigen partij gekoppeld. Deze strategie is echter meestal tamelijk doorzichtig, ook nu, en het is dus maar de vraag of (sommige?) kiezers hierin trappen. Ook wordt vaak de schuld voor iets impopulairs op een 'zondebok' afgewenteld, iets waarvoor de Europese Unie een welkom doelwit is. Wat ook dikwijls gebezigd wordt, ook nu, is de strategie TINA: *There Is No Alternative* – een statement dat *Iron Lady* Margaret Thatcher vaak gebruikte. Er zijn helaas geen cijfers over het succes van schuldontduikingsstrategieën, maar aangezien veel regeringspartijen verliezen na het nemen van impopulaire maatregelen, lijken deze strategieën het risico van de maatregelen niet op te kunnen heffen.

Over de tweede reden waarom sociaal investeren politiek gezien lastig is, kan ik veel korter zijn. Een sociale investeringsagenda is geen stemmentrekker. Nu is het zeker niet zo dat niemand op sociale investeringen zit te wachten, maar juist doordat dit beleid zich pas uitbetaald op de lange termijn, en dan ook nog eens vooral op diffuse wijze, zijn er weinig kiezers uitgesproken voorstander van dit beleid. En als ze dat al wel zijn, zijn ze – vanwege die verliesaversie – nog altijd meer genegen te stemmen op basis van wat een partij in hun ogen verkeerd heeft gedaan dan wat zij goed heeft gedaan.

Betekent de aanwezigheid van politieke barrières op de weg naar een sociale investeringsagenda dat deze maar vergeten moet worden? Nee, zeker niet; vooral vanwege de positieve effecten van een dergelijke agenda op de (middel)lange termijn die – zoals gezegd – zowel sociaaldemocraten als (progressief) liberalen aan zouden moeten spreken. Echter, en zelfs als we tegenwerkende vetospelers en taaie, lastig te veranderen instituties buiten beschouwing laten, blijft het realiseren van een sociale investeringsagenda vanwege die politieke barrières zeer lastig.

Noten

- 1 Esping-Andersen gaat uit van een moeder met twee kinderen die 67 procent van het gemiddelde loon verdient, tussen de 30 en de 35 jaar is, niet stopt met werken (behalve voor een jaar zwangerschapsverlof) en doorwerkt tot haar 60ste. De combinatie van vijf jaar volledig inkomen (ruim € 100.000) en de extra loonopbrengsten

Barbara Vis

gedurende de levensloop vanwege het niet onderbreken van haar loopbaan (€ 200.000) leveren de moeder ruim € 300.000 op. Hiervan gaat ruim € 100.000 naar de schatkist, resulterend in een netto-opbrengst voor de overheid van € 37.150, ofwel 43 procent.

- 2 Hoewel zeker niet alle politieke partijen dit standpunt delen, ziet een groot deel van de Nederlandse bevolking het verhogen van de pensioenleeftijd inmiddels als iets wat 'gewoon moet gebeuren'. Of anders wel als iets wat *gaat* gebeuren. Het is echter niet lang geleden dat dit alleen al voorstellen absolute electorale zelfmoord betekende. Denkt u bijvoorbeeld terug aan het enorme verlies van het CDA in 1994, dat in elk geval deels terug te voeren is op het voorstel op alle uitkeringen te bevriezen.

Literatuur

- Esping-Andersen, G. (2009). *The Incomplete Revolution: Adapting to Women's New Roles*. Cambridge and Malden: Polity Press.
- Vandenbroucke, F., Hemerijck, A., & Palier, B. (2011). *The EU needs a social investment pact*. OSE Paper Series, Opinion Paper Nr. 5.
- Vis, B. (2010). *Politics of Risk-Taking: Welfare State Reform in Advanced Democracies*. Amsterdam: Amsterdam University Press.